

ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ У ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

На сучасному етапі розвитку суспільства одним із пріоритетних напрямків реформування освітньої галузі є модернізація загальноосвітньої школи, що вимагає переосмислення мети, змісту, методів, форм і засобів підготовки майбутнього вчителя, вчителя біології до формування біологічної картини світу. Традиційну форму освіти, у якій майбутній учитель готується до виконання інструментальної ролі, змінюють інноваційні, що мають за мету формування творчої особистості педагога, який може і хоче працювати в оновленому суспільстві, здатний розробляти, засвоювати й використовувати нові педагогічні технології.

Аналіз психолого-педагогічних джерел доводить, що проблема підготовки майбутнього вчителя привертає значну увагу вітчизняних і закордонних педагогів, психологів, соціологів. У дослідженнях науковців розглядалися такі аспекти проблеми підготовки майбутнього вчителя: теоретичний (О. Абдуліна, В. Белозерцев, А. Бойко, О. Мороз, Л. Нечепоренко, І. Прокопенко, О. Савченко та ін.); педагогічні умови (Н. Калачник, В. Лозова, В. Євдокимов, А. Підласий та ін.), педагогічна майстерність (Є. Барабіна, І. Зязюн, Н. Кузьміна), індивідуалізація (О. Пехота, А. Ткаченко та ін.), творчість (Л. Акімова, В. Кан-Калик, Н. Кичук, Г. Троцько та ін.), історична ретроспектива (Н. Дем'яненко, С. Золотухіна, О. Лавриненко та ін.), зарубіжна теорія і практика (С. Аргірус, Д. Макінтура, Д. Шьон та ін.).

Поняття «Підготовка вчителя» інтерпретується з трьох позицій: теоретичної, приписової й описової. З теоретичної позиції, підготовка – це «запас знань, отриманих у процесі навчання чому-небудь»[3]. Поняття «підготовка» походить від слова «підготувати», яке у свою чергу, співвідносилось із терміном «підготовлювач», тобто «той, хто готує до чого-небудь». Таким чином, підготовка передбачає готовність до певних професійних видів діяльності. Професійно-педагогічна підготовка означає «володіння великим обсягом знань суспільно-політичних і наукових знань із дисципліни, яка викладається, та з суміжних наук, володіння високим рівнем загальної культури, знання педагогічної теорії, загальної, вікової і педагогічної психології, уміння розв'язувати педагогічну задачу і здійснювати самокритичний аналіз, навички виконання відповідних дій, які є компонентом конкретних видів навчально-виховної діяльності»[4, с.56].

Дослідження свідчать, що професійно-педагогічна підготовка спрямована на формування системних знань і педагогічних умінь, професійної позиції, готовності до інноваційної діяльності, до безперервного збагачення професійних можливостей і особистісних якостей. Наслідком підготовки студентів може виступати визначений рівень готовності або підготовленості до професійної діяльності.

Аналіз наукових досліджень дав підставу стверджувати, що «готовність до професійної діяльності вчителя» розуміється як якість особистості, що охоплює позитивне ставлення до професії, здібності, знання, уміння, навички, стійкі професійно важливі якості, як актуальне психічне становище, яке є наслідком педагогічної діяльності, як складне утворення, в центрі якого перебуває ставлення до педагогічної діяльності як до головного сенсу життя, відповідальне ставлення до цієї діяльності, здібності до самовіддачі в педагогічній діяльності, професійні якості, знання, уміння, навички. В основу професійної підготовки майбутнього вчителя біології входить і поняття «підготовленість», то воно означає «наявність підготовки до будь-якої справи, роботи» [3]. Підготовленість студента до педагогічної діяльності передбачає наявність у нього спеціальних знань, умінь, навичок, необхідних для здійснення цієї діяльності. З позиції інтеграційного складу педагогічна підготовка охоплює особистісний, когнітивний і операційний компоненти [2, с.45].

Як показує аналіз наукових джерел, професійна підготовка майбутнього вчителя в педагогічному вищому навчальному закладі являє собою складну, багатоаспектну, багатофункціональну діяльність. Структура професійної підготовки складається з мети, змісту, операцій, наслідку і відповідних компонентів: цільового, змістового, операційного і результативно- оцінювального. Важливою складовою частиною підготовки майбутнього вчителя є цільовий компонент. Мета професійної підготовки майбутнього вчителя біології відповідно до вимог Галузевого стандарту вищої освіти полягає в тому, щоб підготувати такого вчителя, котрий володіє знаннями в галузі педагогічної і психологічної науки, має значну методичну базу, володіє педагогічною технікою, уміє адекватно реагувати на будь-яку педагогічну ситуацію, прагне до творчості [1, с.10].

Змістовий компонент підготовки вчителя охоплює сукупність професійних знань, умінь і навичок, відображених у Галузевому стандарті вищої освіти [1, с.11]. Цей компонент передбачає виявлення в освітньому процесі вищого навчального закладу тих видів діяльності студента, які притаманні майбутньому вчителю (навчально-пізнавальну, виховну, вільного спілкування). До них можна віднесли також види діяльності вчителя: організаційну (організація дитячого і юнацького руху у школі та за її межами), методичну (вивчення передового педагогічного досвіду, досягнень науки), позашкільну (робота за місцем проживання, в позашкільних закладах), викладацьку (робота з реалізації навчального процесу), виховну (виховання і розвиток учнів), управлінську (керівництво освітніми закладами), науково-дослідну, а також самоосвіту і самовиховання самого вчителя. Операційний компонент підготовки майбутнього вчителя представлений у вищих навчальних закладах традиційними для вищої освіти методами, формами і засобами навчання.

Результативний компонент професійної підготовки майбутніх учителів біології передбачає досягнення випускником визначеного рівня оволодіння системою знань теоретичних основ педагогіки, психології, предметних методик, вікової фізіології, медичних знань, а також грамотного використання отриманих знань у майбутній практичній педагогічній діяльності.

Крім того, студент повинен володіти знаннями основ психології. Основні вікові завдання і способи їхнього розв'язання, вікові особливості навчальної діяльності, мотиваційний компонент навчальної діяльності, здібність і обдарованість, способи діагностування й розвитку здібностей. Під час підготовки у студентів формуються визначені уміння: проводити експериментальну роботу з учнями, проводити діагностику учнів тощо.

Отже, майбутній учитель біології повинен володіти системою професійних, методичних та психологічних знань, умінь і навичок: знати психолого-педагогічні концепції навчання і використовувати їх як основу у своїй практичній діяльності, знати й розв'язувати проблеми наступності, досконально знати вимоги, які висуваються до обов'язкового мінімуму змісту шкільної освіти; досконально володіти методикою викладання предметів, творчо використовувати методичні інновації й ідеї, уміння самостійно обрати або скласти програму навчання, уміти методично грамотно викласти навчальний матеріал, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

Список використаних джерел

1. Галузевий стандарт вищої освіти. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра за спеціальністю 6.010100 початкове навчання [розробники В.І. Бондар, І.М. Шапошнікова, А.П. Каніщенко, С.В. Страшко, Т.І. Тітова, З.Л. Гейхман]. – К. : Альянс, 2006. – 140 с.
2. Мижериков В.А. Введение в педагогическую деятельность / В.А. Мижериков, М.Н. Ермоленко – М., 2002. – 185 с.
3. Новий тлумачний словник української мови: у 4 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – Т.3. – К.: Аконт, 2000.
4. Слостенин В.А. Общая педагогика: Учеб. пособие. / Под ред. В.А. Слостенина: И.Ф.Исаев, Е.Н. Шиянов. – в 2-х ч. – М. – 2002. 185 с.